

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ» ЯК ЦІННИЙ ОБ'ЄКТ ЕКОТУРИЗМУ

Перед вітчизняною екологічною наукою ставиться завдання віднайти засоби розв'язання не тільки наукових, а й економічних, технологічних та інших проблем господарства і суспільного життя окремих регіонів і України в цілому. Екологічні проблеми сьогодення визначають одне з найважливіших питань, що стоїть перед людством – збереження природи як середовища існування усього живого. [3].

У зв'язку із антропою трансформацією довкілля важливого значення набуває питання вивчення флорорізноманіття територій, максимально насичених рідкісними і зникаючими видами, з метою встановлення динаміки біоценозів, визначення ступеня їх деградації та можливостей ресурсовикористання та відновлення [6].

Національний природний парк «Кременецькі гори» площею 6951,2 га розташований на півночі Тернопільської області у межах Кременецького та Шумського районів, межує з Рівненською областю, входить у склад Волино-Подільської височини.

У геологічній будові беруть участь осадові породи морського походження крейдяного періоду мезозойської ери, третинного періоду кайнозойської ери та континентальні відклади четвертинного періоду.

В основі гір залягає потужна товща білої твердої крейди з включеннями чорного кременю. У складі верхньої крейди виділяється сеноманський, туронський, коньякський і сентонський яруси. Найбільш поширені серед них відклади сеноманського ярусу. Літологічний склад їх різноманітний: глауконітові піски та пісковики, вапняки та мергелі. Туронські відклади характеризуються одноманітним складом і представлені в основному білою крейдою і крейдоподібними вапняками.

Формування морфоскульптур на досліджуваній території тісно пов'язане з розвитком морфоструктур, яке почалося після відступу сарматського моря та встановлення континентального

режиму і триває до тепер. Поступово звільняючись від моря, морфоструктури потрапляли під вплив екзогенних процесів, піддавалися їх обробці, внаслідок чого виник складний комплекс морфоскульптур. Головну роль у формуванні сучасного рельєфу даної території відіграли річкові та поверхневі текучі води. Вони створили найголовніші морфоскульптури – річкові долини, балки, яри [2].

Досліджувана територія дренується верхів'ями рік, у межах яких слабо розвинені тераси. Ріки мають неглибокий вріз, пологі схили з м'якими обрисами. Днища долин часто заторовані, заплави порівняно широкі. Врізані меандри відсутні.

Тераси найбільш повно виражені в долинах Горині та Ікви.

Крім річкових долин з морфоскульптур, на даній території поширені яри та балки. Балки найбільш давні з названих форм ерозійного рельєфу. На Кременецькому горбогір'ї вони переважно (до 1 км), з крутим нахилом днища. Схили балок часто терасовані, покриті шаром делювіальних утворень різного літологічного складу й потужності. Звичайно у них переважає щербенисто-уламистий матеріал, піски та супіщано-глинисті осадки покриті зверху відносно однорідною товщею лесових порід [2].

Досить поширені в межах досліджуваної території форми рельєфу, створені гравітаційними процесами: зсуви, обвали.

Температурний режим національного парку «Кременецькі гори» сприяє поширенню на його території мезотермних видів, таких як: *Thalictrum aquilegifolium* L., *Fumaria officinalis* L., *F. parviflora* Lam., *Hypericum perforatum* L., *Fragaria viridis* Duch., *Alchemilla gracilis* Opiz., *Polygala podolica* DC та ін.[5].

На території національного парку прокладені еколого-туристичні маршрути. Зокрема, ботаніко-орнітологічний маршрут «Гора Вовча», яка розташована у гряді Голгоро-Кременецького кряжу в межах Тернопільської області і входить до Кременецького горбогірного лісового району. «Гора Уніас» - цей маршрут знаходиться на відстані 5 км від села Стіжок в сторону Малої Іловиці. «Данилова гора» - цінна пам'ятка історії та геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Має зрізано-конічну форму з плоскою овально-витагнутою вершиною. «Гора Божа», до вершини цієї гори, де залягають потужні вапняки, приурочені дубові ліси з домінуванням дуба скельного – *Quercus petraea*

(Mattuschka) Liebl., до нього приєднується *Pinus sylvestris* L., *Carpinus betulus* L., *Acer platanoides* L. «Замкова гора» - висота її сягає 397 метрів. Вона є цінною геологічною та історико-археологічною пам'яткою. Тут поширена формація *Koelerieta glaucae*. Домінує келерія сиза яка є едифікатором. Розсіяно тут ростуть *Vincetoxicum hircynicum* Medik., *Minuartia aucta* Klok., *Alissum gmelinii* Jord., *Stachys recta* L., *Dianthus deltoides* L., *Anthericum ramosum* L. тощо [4, 5].

Територія національного парку характеризуються унікальністю рослинного світу. Досить відмітити, що вона багата рідкісними і зникаючими видами. Найбільш чисельні такі види червонокнижних рослин родини: *Orchidaceae* – 15 видів (40,5% від загальної кількості червонокнижних рослин); *Poaceae* – 3 види (8,1%); *Lamiaceae* – 3 види (8,1%); *Betulaceae* – 2 види (5,4%); *Solanaceae* – 2 види (5,4%). Є 5 видів (0,6% від загальної кількості видів) рослин занесених до ЄЧС, а саме: *Crataegus ucrainica* Pojark., *Chamaecytisus blockianus* (Pawl.) Klaskova, *Salvia cremenecensis* Bess., *Senecio besseranus* Minder, *Tragopogon ucrainicus* Artemcz.; 3 види (0,4%) занесених до ЧК МСОП: *Crataegus ucrainica*, *Chamaecytisus blockianus*, *Vincetoxicum rossicum* (Kleop.) Barbar.; 4 види (0,5%) занесених до БЕРН: *Pulsatilla latifolia* (L.) Mill., *P. grandis* Wend., *Dracocephalum austriacum* L., *Cypripedium calceolus* L. На території Голицького ботанічного заказника є 2 види (0,7% від загальної кількості видів) рослин занесених до ЄЧС: *Senecio besseranus*, *Carlina cirsioides* Klok.; 1 вид (0,3%) занесений до ЧК МСОП – *Carlina onopordifolia* Bess. ex Szaf., Kulcz. et Pawl.; 3 види (1,1%) занесених до БЕРН: *Pulsatilla latifolia*, *P. grandis*, *Carlina onopordifolia* [1].

Загалом, національний природний парк «Кременецькі гори» вирізняється багатством і унікальністю ландшафтів, різноманіттям природних ресурсів, рослинним світом, своєрідністю фауни, які доповнюються історичним і культурним насліддям.

Література:

1. Лісова Н.О. Екосозологічні засади збереження рослинного покриву природно-заповідних територій Опільсько-Кременецького округу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія.* 2012. № 2. С. 198-201

-
2. Лисова Н. Роль природно-заповідних територій в формуванні сучасної особистості. *Scientific letters of Academic Society of Michal Baludabsky*. 2016. № 4. С. 72-75
 3. Природно-ресурсний аспект розвитку України / за ред. І. Д. Андрійського, Ю. Р. Шеляг-Сосонка. К.: Academia, 2001. С. 40-75.
 4. Сушко Н. О. Біорізноманіття екосистеми Кременецьких гір як прояв формування екотону. *Наук. зап. Терноп. пед. ун-ту. Серія: Географія*. 2004. № 2. Ч. 2. С. 255-260.
 5. Сушко Н. О., Грубінко В. В. Флористична структура екотону «Кременецькі гори». *Екологія довкілля та безпека життєдіяльності*. – 2006. № 1. С. 51-57.
 6. Falińska K. *Ekologia roślin*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 1997. 454s.

УДК 388(477.84)

**Любов ЯНКОВСЬКА, к. геогр. н., доцент,
Світлана НОВИЦЬКА, к. геогр. н., доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОМАНІВСЬКОГО СТАВУ БАЙКОВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Метою даної публікації є на прикладі Романівського ставу довести переваги розвитку рекреації у Байковецькій територіальній громаді, у тому числі порівняти наявний рівень рекреаційного навантаження та рекреаційну ємність території; виконати розрахунки можливих фінансових надходжень від перебування тут рекреантів; запропонувати першочергові заходи з покращення інфраструктури і приваблення відпочиваючих.

У результаті проведених досліджень встановлено, що кількість відпочиваючих в 1,5-2 рази менша за рекреаційну ємність території, тому варто реалізувати заходи щодо популяризації Романівського ставу як рекреаційного об'єкта, що дозволить отримувати прибуток у розмірі не менше 1,5 - 2 млн. грн за період з травня по вересень. Якщо у селі Романівка відкрити достатню кількість торгівельних точок для обслуговування відпочиваючих, місця для ночівлі та інші об'єкти інфраструктури, то це б стимулювало відпочиваючих затримуватись довше і дало